

15. fejezet

A minisztérium és a rendészeti alágazat személyi, illetve munkaügyi igazgatása

Bognár László

15.1. Az átmeneti és az azt megelőző időszak

Az 1988-ban elkezdődött politikai folyamatok világossá tették, hogy a Belügyminisztérium addigi szerepe, irányítása, struktúrája és ezzel együtt a személyi állománya is jelentős változás előtt áll. Ebben az időszakban már nyilvánvalóvá vált, hogy egy többpártrendszerű demokrácia irányába halad az ország, és ennek megfelelően a pártirányítás megszűnik. A Belügyminisztérium személyi állományának a szocialista rendszer iránti elkötelezettsége, lojalitása akkor még meghatározó volt. Ugyanakkor téves lenne arra következtetni, hogy nem érzékelték volna a 80-as évek második felének válságtüneteit, valamint a párton belül és a kormányzati, politikai irányításban zajló folyamatokat, eseményeket. Megindult egy „kijózanodási” folyamat a munkatársak között. Ekkor már csak elenyészően kevesen voltak, akik hittek vagy inkább csak reménykedtek a folyamatok visszafordíthatóságában, illetve olyanok, akik a hatalom erőszakos megtartását akarták volna. A személyi állomány többsége valamilyen *soft* átmenetben bízott, amelyben az egzisztenciája nem fog veszélybe kerülni, és a munkájára az új viszonyok között is igényt fognak tartani.

A köztársaság kikiáltását, 1989. október 23-át követően a személyi állomány részére új eskü letételét írták elő. Megszűnt a szocialista államrendszer, vele az „elvtárs” megszólítás használata is. Tudomásunk szerint nem fordult elő olyan eset, hogy az eskütétel megtagadása miatt kellett volna bárkit is elbocsátani az állományból.

A 80-as évek elején a Benkei Andrást váltó Horváth István első belügyminisztersége idején enyhült az a konzervativizmus és vonalasság, ami a belügyi szerveket jellemezte addig. Távozása után a 80-as évek derekát átfogó időszakban miniszteri posztot betöltő Kamara János ugyan nem kívánt visszarendeződést elérni, de került minden a szervezetet érintő változást, és ez a káderpolitikájában is megnyilvánult. Elhalasztott számos vezetőváltást, egyre több esetben élt a nyugdíjkorhatáron túli visszatartás lehetőségével. A belügyminiszteri posztra visszatérő Horváth István azzal szembesülhetett, hogy a politikai szándékokon túl is elkerülhetetlen a vezetői állomány jelentős cseréje. 1988–1989-ben nyugdíjba kerültek az addigi belügyminiszter-helyettesek (Pál Antal, Ladvánszky Károly, Péter János és Harangozó Szilveszter r. altábornagyok, valamint az államtitkári posztot

betöltő Földesi Jenő r. altábornagy) és számos középvezetői (csoportfőnöki, igazgatói) szintű vezetőcsere is lezajlott. A vezetőcsere az irányított szervek vezetői állományát is érintette. Így például kevés kivétellel a megyei főkapitányok teljes körét lecserélték az 1990-es kormányváltásig.

A „rendszer váltásra felkészülés” egyik fontos, a személyzetpolitikára is kiható eleme volt a közvetlen pártirányítás megszüntetése, ami a belügyminisztériumi párt- és KISZ-szervezetek önfeloszlatásával zárult, de jelentette a párt- és KISZ-kaderhatáskörök megszüntetését is az erről szóló rendelkezések hatályaon kívül helyezését.¹ 1989–1990 fordulóján egymás után születtek meg azok a miniszteri utasítások, parancsok, amelyek a pártállami rendszerhez köthető intézményi elnevezések megváltoztatásáról, címek megszüntetéséről rendelkeztek.²

Ugyancsak a személyzetpolitikát befolyásoló tényezőként kell számba venni a Minisztertanács Tanácsi Hivatalától és más állami szervek apparátusából átvett civil közigazgatási személyzet megjelenését az addig alapvetően hivatásos szolgálati viszonyban álló, rendészeti viszonyok között „szocializálódott” állomány körében. Sőt a „rég” belügyes állomány azzal szembesült, hogy a személyzetpolitikát is érintő reformmunkákat elsődlegesen Verebélyi Imre csapatára bízta a miniszter. A két eltérő szervezeti kultúrát és szemléletmódot képviselő állomány összeillesztése a külső körülmények gyors változása mellett különösen nem volt egyszerű feladat. Az újak nehezen alkalmazkodtak ahhoz a belső működési és kommunikációs rendhez, amely a BM-et akkor még jellemezte. A „régieknek” pedig el kellett fogadniuk, hogy az ügyeket másképpen is meg lehet közelíteni.

Az ellenzékkel folytatott politikai tárgyalások fontos és az alkotmányban is deklarált döntése volt az állambiztonsági szervek leválasztása a Belügyminisztérium szervezetéről és új nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozása. Az állambiztonsági szervek állománya 1989 közepén már tudatában volt annak, hogy fel fogják számolni a szervezetüket, mégis sokan úgy látták, hogy a tevékenységek jelentős részét (hírszerzés, kémelhárítás, operatív figyelés, lehallgatás stb.) egy új politikai rendszer sem nélkülözheti, és legalább egy átmeneti időszakig támaszkodniuk kell a meglévő, ehhez értő állományra.

Tény, hogy 1989 nyarán már megindult a személyes útkeresés az állambiztonsági szervek állománykörében. Végül igazi megrendítő csapást jelentett az állambiztonsági állomány számára az úgynevezett Dunagate-botrány, amely Horváth István belügyminiszter lemondásához és az állambiztonsági szervek felszámolásának felgyorsításához vezetett. Az 1990. évi X. törvény és végrehajtási rendeletei, valamint az azzal összefüggő kormányzati és minisztériumi intézkedések³ eredményeként 1990 februárjában létrejött a Nemzetbiztonsági Hivatal és az Információs Hivatal. Az új szolgálatok nem lettek a korábbi állambiztonsági szervek jogutódjai. Ez lehetővé tette, hogy a volt állambiztonsági állomány ne minden tagját vegyék át a megalakuló szolgálatok. Az át nem vett állomány további foglalkoztatásáról vagy jogviszonyuk megszüntetéséről a Belügyminisztériumnak

¹ 22/1989. (VII. 20.) BM utasítás.

² 29/198. (X. 27.) BM utasítás; 26/1990. (III. 12.) BM utasítás; 4/1990. (II. 6.) BM parancs.

³ /1990. (II. 14.) MT rendelet; 3028/1990. MT határozat; 3039/1990. MT határozat; 3358/1990. MT határozat; 18/1990. (II. 14.) BM utasítás.

kellett gondoskodnia.⁴ Emellett minden velük kapcsolatos, a szolgálati viszonyukból eredő munkajogi (személyügyi igazgatási) és társadalombiztosítási kérdés megoldása ugyancsak a BM feladata maradt mind a mai napig.

Személyzeti igazgatási, személyzetpolitikai szempontból a rendszerváltást megelőző átmeneti időszak meghatározó és a Belügyminisztérium működése szempontjából még inkább nyomot hagyó változás volt a szervezetében és személyi állományában a Belügyminisztériumtól elkülönülő önálló Országos Rendőr-főkapitányság létrehozása az 1989-ben kinevezett új közbiztonsági miniszterhelyettes, egyben az országos rendőrfőkapitányként is nevesített Túrós András r. vezérőrnagy vezetésével. Az önálló ORFK létrehozása több szempontból is jelentősebb hatással volt a minisztérium működésére és személyi állományára, mint az állambiztonsági szervek megszüntetése és az új szolgálatok létrehozása. Míg a korábbi BM III. (állambiztonsági) Főcsoportfőnökség felszámolása nem érintette jelentősen a minisztérium központi igazgatási szervezeti egységeinek, valamint a kiszolgáló háttérintézmények feladat- és hatáskörét, nem vont el jelentősebb létszámot és anyagi erőforrásokat az igazgatási és logisztikai területről, addig az önálló ORFK létrehozása alapjaiban változtatta meg a minisztérium addigi működését. A BM II. (közbiztonsági) Főcsoportfőnökség, az addigi „ORFK” szervezeti és személyi állományának kiválása mellett magával vonta az igazgatási (jogi, személyügyi, adminisztratív) egységek és logisztikai terület, a korábbi BM I. (pénzügyi-anyagi) Főcsoportfőnökség szervezeti és személyi megosztását is a Belügyminisztérium és az ORFK között. Az ORFK létrehozása és önálló működési feltételeinek kialakítása nem zárult le az új kormány megalakulásáig, de az alapvető döntések megszülettek, és az azokhoz kapcsolódó személyi mozgások, az erőforrások megosztása lényegében lezajlott.

A minisztérium megmaradt állománya 1990 tavaszán légüres térbe került. A szakmai, munkaköri feladatok végrehajtása sok esetben hatásköri kérdéseken akadt el a megváltozott helyzetben. A vezetői munkakörök egy része megüresedett, de új kinevezésekre akkor már a belügyi vezetés csak kivételes esetekben kerített sort. Emellett – érthető módon – nem kívántak érdemi szervezeti átalakítást sem végrehajtani a kormányváltást megelőzően. A beosztotti állomány, különösen a „régibeli ügyesek” körében pesszimista hangulat, bizonytalanság volt jellemző.

A Belügyminisztérium szervezetét és működését befolyásoló körülményekre és folyamatokra visszatekintve összességében azt lehet megállapítani, hogy a politikai és közjogi szempontból már megágyazott rendszerváltáshoz 1989-ben és 1990 első felében a Belügyminisztériumban meghozták azokat a szervezeti és személyi döntéseket, amelyek következtek a politikai megállapodásokból és az alkotmányos keretek változásából. A rendszerváltás kormányának ezekkel a kérdésekkel nem vagy lényegesen kisebb terjedelemben kellett foglalkoznia. Megteremtették annak alapvető feltételeit, hogy a tárca és annak apparátusa, valamint az irányított szervek megfeleljenek a jogállami működés alapvető feltételeinek. Ugyanakkor a minisztérium vezetése biztosította a tisztas elmenetelt a váltásra ítélt vezetői állomány részére, amely mögött nem feltétlenül csak a politikai szolidaritást kell keresni,

⁴ Az új nemzetbiztonsági szolgálatok a korábbi állambiztonsági szolgálatok SZT-állományát néhány kivételtől eltekintve nem vették át, azok szolgálati viszonyának megszüntetését elvi politikai okokból nem lehetett a nyílt állományra vonatkozó szabályok szerint lebonyolítani. Elbocsátásukra 1990 júniusában, illetve az azt követő néhány hónapban került sor Horváth Balázs miniszter döntése szerint. A végrehajtás módja és az ebből eredő sérelmek és későbbi jogviták történetének ismertetése nem tartozik szorosan e könyv céljai közé.

hanem a szakmai életút és a betöltött beosztás tiszteletét is. E szempontok érvényesülése egy hierarchikusan működő szervezetben a szervezet integritása érdekében rendkívül fontos a politikai környezet változásától függetlenül, ahogy erre a rendszerváltást követő évtizedek számos jó és rossz példát is hoztak.

1989–1990-ben a Belügyminisztérium sikeresen végrehajtotta a rendszerváltás egyik alapvető követelményét, a pártirányítás megszüntetését, az apparátus politikamentes működtetését. Sikeresen végrehajtotta az egykori állambiztonsági szervek felszámolását az új nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozásával párhuzamosan. A rendőrség önálló szervezetté alakításával pedig megteremtette annak feltételeit, hogy a Belügyminisztérium rendőrmisztériumból rendészetet irányító minisztériummá válhasson. Az ehhez szükséges személyügyi igazgatási feladatok végrehajtásának sikeressége nem kis részben a megmaradt személyügyi vezetői állomány, mindenekelőtt Berkési Ferenc r. ezredes csoportfőnök és Császár Józsefné r. ezredes osztályvezető irányító, szervező munkájának köszönhető. Külön szólni kell Gál Zoltán mb. miniszterről, aki nem adott teret annak, hogy a szervezet legyengítve, működésképtelenné váljon, és mindent elkövetett a hatalom tisztességes átadására, ami ugyancsak hozzájárult ahhoz, hogy a minisztérium központi állományának többsége a rendszerváltást követően is állásában maradt.

15.2. A civilesítés és a depolitizálás

A tárca személyi állományát érintően 1989-től *két általános irány* szakmai megalapozásán és minél jobb gyakorlati megvalósításán dolgoztunk. A Belügyminisztériumban már 1988-tól részlegesen megkezdődött a civilesítés és a depolitizálás. A civilesítés jelentette a nagyobb feladatot. A történelmi hagyományaink folytatásaként a minisztériumot 1988 végén részben civilesítették. A következő lépés az volt, amikor az állampárt központjáról leszakadó Németh Miklós 1989 májusában több magas rangú minisztériumi rendőrzetűt nyugdíjba küldött, az új rendőrzetűk mellé két civil miniszterhelyettest nevezett ki. (A korábbi egyetlen civil miniszterhelyettes államtitkár lett, és felügyelte a két új civil miniszterhelyettest.) A civil államtitkár és a két civil miniszterhelyettes közvetlen alárendeltségébe szintén civil közigazgatási területekkel foglalkozó főosztályok tartoztak. A civilesítés ezen második lépése is csak részleges volt, mivel az akkori minisztériumi köztisztviselők nagyobb része még egyenruhás rendőrtiszt volt. (Ez volt a helyzet a rendészeti főosztályokon, a rendészeti és a civil főosztályokat kiszolgáló általános igazgatási főosztályokon, a személyzeti, költségvetési, vagyongazdálkodási, nemzetközi főosztályokon, valamint a minisztériumnak alárendelt „kiszolgáló” szervezeteknél, így a belügyi üdülőket üzemeltető országos központnál, az egészségügyi ellátó központ szerepét betöltő belügyi kórháznál.) 1990-ben a rendszerváltoztatás után a civilesítést kezdetben *fokozatosan* tervezték kiteljesíteni, de 1991 elején az új miniszter elképzelése szerint a Személyzeti Főosztály radikálisan felgyorsította ezt a folyamatot.

A másik fő irány a közigazgatási személyi állomány *politikaszemlegességének* biztosítását szolgáló depolitizálás volt. E követelmény megvalósítása során eltérő külföldi rendszerek közül kellett választani, és azok hazai kombinációjával jött létre az új magyar rendszer. A depolitizált szellemű központi közigazgatási apparátusban dolgozó köztisztviselőknél és közigazgatási középvezetőknél (főosztályvezetőknél, osztályvezetőknél) bármely de-

mokratikus párthoz való kapcsolódás megengedett volt. Két fontos korlát volt: hivatalukban és a közvélemény előtt a párt javára és érdekében nem léphettek fel, és a mindenkori politikai vezetőik irányában *lojálisnak* kellett lenniük. Antall József miniszterelnök, amikor részt vett a BM Duna Palotában a minisztérium történetével foglalkozó tanácskozáson, akkor bevezető előadásában édesapjáról szólva elmondta, hogy ő 1944 előtt az akkori minisztérium elismert középvezetője volt, de nem tartozott a kormánypárthoz, mivel az ellenzékben lévő kisgazdapárt tagja volt. Boross Péter miniszter az 1994. évi országgyűlési választásokkal kapcsolatban hangsúlyozta, hogy: „Az I. félévi apparátusi értekezlet egyik témája lesz a szokásos munkát értékelő napirendi pontokon kívül az 1993–1994. években várható sajátos helyzet, amely a közelgő választások előkészítésével függ össze. Fontos, hogy a vezetők és a beosztott munkatársak értsék, a választásokra való felkészülés időszakában fokozott figyelem kíséri a belügyi apparátus működésének *politikasegességét*. Ezért fontos, hogy a jelenlévő vezetők megfelelően fel tudják készíteni az apparátust a választási előkészületekkel kapcsolatos magatartások értékelésére és a megfelelő reakálás kialakítására. Gyakorlatilag arról van szó, hogy az apparátus politikasegességből most fog vizsgálni. Ez azonban nemcsak jogi, hanem etikai kérdés is. Fel kell készülni arra is, hogy bizonyos politikai szervezetek igyekeznek megközelíteni a köztisztviselőket akár információért, akár bizonyos magatartásforma tanúsítás érdekében. *Ilyen közeledésre az apparátus nem lesz fogadókész*. Elsősorban a vezetők viselkedési tónusa legyen meghatározó. Kerülni kell az olyan találkozókat, amelyek más időszakban természetesek, de a választást megelőző politikai csatározásokban zavaróak lehetnek.”⁵ [Kiemelések jelen tanulmány szerzőjétől.]

A depolitizáció és a párttagság kérdése érthetően másként merült fel a minisztérium felső vezetői állást betöltő köztisztviselőinél, a *közigazgatási államtitkárok* és a helyettes államtitkárok esetében. Például amikor Csoóri Sándor az MDF alelnökeként személyes beszélgetés során előzetesen felkérte Verebélyi Imrét, hogy a kormányalakítást követően legyen a tárca közigazgatási államtitkára, akkor felmerült, emiatt fel kell-e adnia a demokratikusan átalakult baloldali pártban lévő „sima” párttagságát. Később Timkó Iván és Filippovich Tamás útján az az értesülés terjedt el, hogy az MDF-ben azon gondolkodnak, hogy ennél a két vezető köztisztviselői beosztásnál, a beosztás idejére fel kell majd függeszteni a jelölt bármely párttagságát. Azt tervezték, hogy erről külön törvényt fognak alkotni. (A miniszterelnök még a tervezett törvény megalkotása előtt levélben kérte Nyers Rezsőt, hogy amíg Verebélyi Imre ezt a funkciót ellátja, addig függeszték fel a párttagságát. A Földművelésügyi Minisztériumban, a közigazgatási államtitkári működése idejére – 1989 augusztusától – szintén felfüggesztették Raskó György MDF-tagságát.) A beigért ilyen tartalmú törvényalkotásra azonban nem került sor. Állítólag néhány fontos MDF-tag helyettes államtitkár szeretett volna lenni, és egyben a győztes párt tagja akart maradni. A közigazgatási államtitkári, helyettes államtitkári pozíció depolitizálására a párttagság felfüggesztésének korábbi elképzelése helyett „enyhébb” megoldást írt elő az átmeneti törvény 11. § (2) bekezdése, miszerint *pártban tisztséget nem viselhetnek, párt nevében vagy érdekében nyilvános közszerepléssel járó tevékenységet nem folytathatnak*.

A miniszterelnök és belügyminisztereink elkötelezettek voltak abban, hogy – akár önmaguk pozícióját korlátozva – a gyakorlatban jórészt megvalósítsák és az első kormányzati ciklus idején fenntartsák a depolitizációt szolgáló intézkedéseket. Horváth Balázs első

⁵ Emlékeztető az 1993. január 11-én megtartott miniszteri értekezletről I. pont (1993).

miniszterünk már a minisztériumba való belépésekor szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy pártjának egyik választási plakátja – amely az 1990. évi „tavaszi nagytakarítást” hirdette meg – nem az átveendő jó közigazgatási szakemberek tömegére, hanem a régi rendszer pártállami politikusaira és a túlpolitizált pártkatonaként viselkedő közigazgatási vezetőkre vonatkozott. *Antall József* miniszterelnök az induláskor szintén kijelentette, hogy kormányába ugyan miniszterként nem vesz fel korábbi MSZMP-párttagot, de bármely párttag – ha tisztességes és jó szakember – a közigazgatásban nyugodtan tovább dolgozhat. (A „nyugodt erő” kormányfője által irányított központi igazgatásba korábbi pártkatonák nem is nagyon akartak átlépni, inkább kimentek a privatizálódó szabadpiacra, vagy a szabad választásokon az Országgyűlésben, illetve a helyi önkormányzatokban szereplő pártok alkalmazottai lettek.)

A Belügyminisztériumban maradó vagy oda belépő köztisztviselőket tehát magánéletükben megillette a pártválasztás vagy a pártot nem választás szabadságjoga, de közhivatali munkájukban párt érdekében vagy párt javára (párttagként vagy pártonkívüliként) nem dolgozhattak. Nem a minisztert delegáló párt választási programját, hanem a minisztereket is kötelező kormányprogramot kellett szolgálniuk. A politikasemlegesség nem a kormánypolitika, hanem a pártpolitika iránti semlegességet kellett hogy jelentse.

A demokratikusan átpolitizált kiváló miniszterelnökünk, Boross Péter visszaemlékezésében kihangsúlyozta: „A Belügyminisztériumban nem volt lefejezés. Maradtak a tárcánál az 1990 előtti közigazgatási vezetők: Kara Pál, Verebélyi Imre és Zsuffa István. Miért is cseréltem volna le őket, hiszen kitűnő felkészültségű szakemberek, nagyszerűen végezték a munkájukat. Az akkor induló önkormányzatok dolgozóinak biztonságérzetet adott, hogy kérdéseikkel továbbra is bemehettek a minisztériumba Kara Paliékhoz. Belügyi működésem során több kiváló szakembert ismertem meg. Azt tapasztaltam, hogy a nyolcvanas években felnőtt egy szakmájához jól értő közigazgatási jogásznemzedék. Nagy szerencsémre közülük többen is a Belügyminisztériumban dolgoztak 1990 és 1993 között.”⁶ A minisztérium középszintű közigazgatási vezetői állományába tartozó szerzőtársaink 1990 előtti, 1990–1994 közötti, 1994 utáni stabilitását és jelentős szakmai karrierjét lehet megismerni e könyv 1. mellékletéből.

15.3. Személyzeti és munkaügyi részkérdések 1994-ig

A Belügyminisztérium központi apparátusában és valamennyi irányított szervénél a rendszerváltást megelőzően a munkakörök többsége, különösen a mai felfogás szerinti vezetői és érdemi ügyintézői munkakörök, hivatásos állományúakkal betölthető szolgálati beosztásnak minősültek. Az államigazgatási munkaviszonyban állókat elsősorban csak adminisztratív vagy titkársági munkakörökben alkalmazták a minisztérium központi szerveinél. Egyéb munkakörben csak az úgynevezett logisztikai (anyag-technikai-pénzügyi), valamint az egészségügyi, szociális és oktatási szakterületen voltak jelen. A munkaviszonyban állókat polgári alkalmazottnak nevezték, akik közül a határozatlan idejű jogviszonnyal rendelkező kinevezett, a határozott idejű munkaszerződéssel rendelkező szerződéses polgári alkalmazott volt.

⁶ SEREG András (2007): *Boross – Hadapródiskolától a miniszterelnöki székig*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó.

A Minisztertanács Tanácsi Hivatalából és más szervektől átvett munkatársak esetében már az államigazgatási dolgozókra meghatározott munkaköri elnevezéseket használták (például munkatárs). Mindez azonban nem változtatta meg a foglalkoztatási jogszabályok és belső rendelkezések alkalmazását a rendszerváltásig, sőt egészen az új foglalkoztatási törvények hatálybalépéséig a rendszerváltást követően sem. A belügyi személyügyi igazgatást ebben az időszakban az jellemezte, hogy bár eltérő volt a jogviszony jogszabályi háttere és tartalma a hivatásos szolgálati viszonyban és a munkaviszonyban állóknak, számos területen közös vagy lényegében azonos tartalmú belső rendelkezések szabályozták a munkavállalói jogokat és kötelezettségeket, az ügyintézés rendjét.

Ezt a szabályozási modellt az tette lehetővé, hogy a hivatásos szolgálati viszonyt szabályozó 1971. évi 10. törvényerejű rendelet (továbbiakban a Törvényerejű rendelet)⁷ egy alapvetően keretjellegű jogszabály volt, amely széles körű felhatalmazást adott a miniszternek a Törvényerejű rendelet „végrehajtására” a szabályozási szint és tartalom behatárolása nélkül. Ebbe az is belefért, hogy a miniszteri szabályozást (utasítás vagy normatív parancs) további alacsonyabb szintű (miniszterhelyettesi, csoportfőnöki) utasítások, intézkedések egészítették ki. Az utasításszintű szabályozási rendszer további sajátossága volt, hogy kizárta a nyilvánosságot, minősített iratként kezelve azokat. A hivatásos állományra vonatkozó egyedi személyzeti intézkedések pedig kivétel nélkül titkos vagy szigorúan titkos minősítéssel rendelkeztek.

A közös vagy párhuzamos miniszteri szintű szabályozási rendszer kialakulásához az is hozzájárult, hogy a munka törvénykönyve és végrehajtási rendeletei nem igazán korlátozták a belügyminiszter szabályozási hatáskörét. Ez a rendszer a jogállami követelményeknek ugyan nem volt megfeleltethető, de összességében elfogadható volt. Az utasítások jellemzően részletező szabályozása a munkavállalók számára is érthető, kevésbé jogias megfogalmazásuk inkább segítette a jogalkalmazást.

A személyzeti igazgatás területén született belügyi rendelkezések többsége túlélte a rendszerváltást, és azokat egészen az új közsolgálati foglalkoztatási törvények hatálybalépéséig, illetve a hivatásosok esetében 1996-ig, az 1996. évi XLIII. törvény (Hszt.)⁸ hatálybalépéséig alkalmazták, sőt sok esetben folyamatosan módosították. Két ilyen alapvető rendelkezésként számontartott utasítást indokolt kiemelni közülük.

Az egyik a mindenkor Személyzeti Hatásköri Lista,⁹ amely meghatározta a belügyminiszter irányítása alá tartozó szerveknél a minisztertől osztályvezetőig a vezetői szinteket és gyakorolható munkáltatói jogköröket. A különböző időszakokban kiadott hatásköri listák és azok módosításai jól tükrözik az aktuális vezetési elveket és a szervezetirányítás változásait. Ebben a tekintetben a rendszerváltás Belügyminisztériuma is aktív alakítója volt a hatásköri listának. Néhány példa erre.

Egyik legfontosabb munkáltatói jogkör a jogviszony létesítése és megszüntetése, illetve a beosztásba való kinevezés felmentésének joga. A rendszerváltás előtt az országos rendőrfőkapitány, aki egyben miniszterhelyettes is volt, valamint a megyei rendőrfőkapitányok

⁷ A fegyveres erők és a fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 1971. évi 10. törvényerejű rendelet.

⁸ A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény.

⁹ A Személyzeti Hatásköri Lista hosszú múltra visszatekintő szabályozási forma, amely folyamatosan módosult, és időnként újat adtak, ilyen volt például az 1990–1994 között hatályban volt 5/1990. (I. 4.) BM utasítás és a 16/1991. (BK 8.) BM utasítás.

közvetlen miniszteri kinevezési hatáskörbe tartoztak. A rendszerváltás belügyminisztere Horváth Balázs – jogszabályok ebben nem korlátozták – úgy döntött, hogy az országos rendőrfőkapitány kinevezési jogkörét megtartja, a megyei rendőrfőkapitányok kinevezését pedig az országos rendőrfőkapitány hatáskörébe utalta.

A Horváth Balázst követő Boross Péter ezzel szemben a kinevezési jogkörök visszaemelését, centralizációját erősítette, aminek a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben (Rtv.) is megjelenő eredményeként a megyei rendőrfőkapitányok kinevezése újra miniszteri hatáskörbe, míg az országos rendőrfőkapitány kinevezése miniszterelnöki hatáskörbe került.

A szolgálati viszony megszüntetésének egyes eseteiben a törvényerejű rendelet a döntés jogát a miniszter hatáskörében tartotta, de ezt meghaladóan is jellemző volt a miniszteri hatáskör előírása a korábbi évtizedekben. A 80-as években, ami jogkört csak lehetett, decentralizáltak egészen alacsony szintre is. A törvényerejű rendelet rendszerváltás utáni első jelentősebb módosítása, alapvetően a honvédség érdekeit figyelembe véve, ismét miniszteri hatáskörbe emelte a jogviszony-megszüntetés legtöbb esetét. Ez – figyelemmel a 90-es évek elején kialakult nagymértékű fluktuációra a rendvédelmi szerveknél – azzal járt, hogy tömegével kellett a miniszternek aláírni munkáltatói intézkedéseket, a minisztériumhoz vonva az azok jogszerűségével kapcsolatos esetleges helytállást is. Boross Péter ezen úgy változtatott, hogy a hatásköri lista módosításával e hatáskörök jó részét újra alacsonyabb szintű vezetőkhez telepítette, sajnos a törvényerejű rendelet megfelelő változtatása nélkül. A jogszabályi felhatalmazás nélküli hatáskörleadás miatt számos munkáltatói intézkedést helyezett hatályon kívül a bíróság.

A személyzeti igazgatás másik meghatározó jellegű miniszteri szintű normája a Személyzeti Munka Szabályzata (továbbiakban: Szabályzat),¹⁰ amely a hivatások tekintetében 1996-ig hatályban volt, és amelyre a személyzeti szervek munkatársai még jóval később is gyakran próbáltak meg hivatkozni, mint irányadó szabályra. A Szabályzat tulajdonképpen a Törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtásához szabott meg eljárási szabályokat és határidőket, de sok tekintetben jogok és kötelezettségek meghatározását is tartalmazta. A Szabályzat rendelkezett a munkaviszonyban állókkal kapcsolatos személyzeti eljárásról is, amely az értelemszerű különbségeken kívül nem sokban tért el a hivatásokra vonatkozó szabályoktól. A Szabályzat fontos része volt a személyügyi nyilvántartással, adatkezeléssel foglalkozó fejezet, amelynek vezérfonala az egységes és centralizált nyilvántartási rendszer a Belügyminisztérium személyzeti csoportfőnökségének irányítása mellett. Utóbbi elem olyan erős volt és maradt, hogy gyakorlatilag 2003-ig minden változtatás nélkül tovább élt.¹¹

A személyi állományt érintő belügyi rendelkezések nagy részét természetesen 1990 júniusa után módosítani kellett, vagy egészen új szabályozásokat adtak ki részben a jogszabályi változásokra, részben a megváltozott szervezeti és igazgatási környezetre tekintettel, azonban ezek szabályozási tartalma és terjedelme lényegesen nem tért el a korábbi azonos tárgyú rendelkezésektől, aminek egyszerű a magyarázata. A rendszerváltás ugyan

¹⁰ A Hatásköri Listához hasonlóan folyamatosan változó és cserélődő szabályozás volt, a legutolsó ilyen szabályozás a 7/1987. BM parancsral kiadott Személyzeti Munka Szabályzata volt.

¹¹ A precízen és szigorú rendben vezetett központi személyzeti nyilvántartás alapján a rendszerváltást követően sok volt munkatársnak tudtak segítséget adni a szolgálati idő igazolásához a nyugdíjbiztosító szervek felé, de más hatósági megkeresések és kutatások adatszolgáltatója is volt az archívum.

új alkotmányos és jogi keretet adott az állami szervek működéséhez 1990 és 1992 között, azonban az érintettek foglalkoztatását, jogállását meghatározó szabályok, elvek és szokások nem követték az államszervezet változásait.

Az úgynevezett polgári alkalmazotti munkavállalók munkajogi helyzetét és az ahhoz kapcsolódó személyügyi igazgatás jogi szakmai kereteit a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXXII. törvény (Ktv.), illetve a közalkalmazottak jogállásáról szóló XXXIII. törvény (Kjt.) elfogadása és hatálybalépése alapvetően megváltoztatta. Ez nemcsak a személyügyi hatáskörök és a munkáltatói intézkedések tartalmának átrendeződését jelentette, hanem azt a tanulási folyamatot is, amely során a munkáltatói jogkör gyakorlói és a személyügyi igazgatás területén dolgozók „civil szemlélete” véglegesen kialakult a minisztériumban.

A hivatásos szolgálati viszonyban állók jogállását szabályozó, a Törvényerejű rendelet helyébe lépő törvény megalkotása ekkor, 1990–1994 között nem került napirendre valószínűleg és elsődlegesen a honvédség folyamatban levő átalakítására tekintettel. Belügyi berkekben általában elismerték az új szabályozás igényének jogosságát, de a megoldás halogatásának elsődleges indoka a rendvédelmi szervekre, mindenekelőtt a rendőrségre vonatkozó úgynevezett szakmai, szervezeti törvények mielőbbi megalkotásának igénye volt.

A hivatásos szolgálati viszony tekintetében egy korszakos jelentőségű változás azonban mégis bekövetkezett 1992-ben. Ez a bíróság előtti jogvita lehetőségének megnyitása és az érdekvédelmi szervezetek működésének „törvényesítése”. A hivatásos állomány tagja a rendszerváltás előtt nem fordulhatott bírósághoz, ha úgy ítélte meg, hogy a vele szemben alkalmazott munkáltatói intézkedés jogellenes vagy sérti méltányos érdekeit. Panaszt nyújthatott be, de a panaszjog legfelsőbb fóruma a miniszter volt, az általa hozott döntéssel szemben pedig nem volt helye további jogorvoslatnak. Ezen a helyzeten nyilvánvaló praktikus okból a rendszerváltást követően sem Horváth Balázs, és kezdetben Boross Péter belügyminiszter sem változtatott, és valószínűleg a honvédelmi tárca sem szorgalmazta a Törvényerejű rendelet ilyen tartalmú módosítását. A munka új törvénykönyve és közszolgálati jogállási törvények elfogadása után viszont már nehéz volt kitérni a bíróság előtti jogvita megnyitása elől. A Törvényerejű rendelet módosítása nélkül egy törvényes lehetőség volt a megoldásra. A Törvényerejű rendelet felhatalmazta a minisztert, hogy a munka törvénykönyve egyes rendelkezéseinek alkalmazását elrendelje az irányított rendvédelmi szerveknél. Erre azonban 1992 augusztusáig nem került sor. A 11/1992. (VIII. 3.) BM rendelet kiadásával Boross Péter miniszter évszázados gyakorlatot változtatott meg azzal, hogy a munka új törvénykönyve jogvitákkal kapcsolatos rendelkezéseit, beleértve a szakszervezetet megillető jogviták eseteit is, beemelte a szolgálati viszony keretei közé. A bíróság előtti jogviták fórumai a civil munkaügyi bíróságok lettek, amelyek erre nem igazán voltak felkészülve.

1990–1994 között új típusú személyzetpolitika alakult ki. Az 1990. május 23-án hivatalba lépett Horváth Balázs belügyminiszter már az első nyilatkozataiban is nyilvánvalóvá tette, hogy egy a rendészeti feladatokat ellátó, a rendvédelmi szerveket irányító civil minisztériumot akar kialakítani, ahol civil státuszon levő munkatársakat alkalmaznak, s ahol magas minőségű, jól képzett szakemberek dolgoznak. Sőt egy állományértekezleten azt is célul tűzte ki, hogy néhány éven belül a főosztályvezetők zöme tudományos fokozattal is rendelkezzen. A civil és nyitott minisztériummal kapcsolatos szándékait annyira következetesen képviselte, hogy minisztersége alatt a minisztérium épületeit őrző, a beléptetést ellenőrző kormányőröknek is civil ruhában kellett ellátni a szolgálatukat. Ennél komolyabb példa a civil kontroll és civil szemlélet erősítésére, hogy a rendszerváltás utáni első országos rendőrfőkapitánynak egy

civil személyt, az addig megyei bírósági elnökként dolgozó Szabó Győzőt, a Rendőrtiszti Főiskola főigazgatójának, pedig a közismert jogtudóst, Kratochwill Ferencet nevezte ki.

A civil minisztérium megszervezése nemcsak a szakmai struktúra és új szervezeti rend kialakítását jelentette, hanem és elsősorban a személyi állomány, különös tekintettel a vezetői állomány összetételének és a foglalkoztatási viszonyok átalakítását is. A hivatásosok tekintetében a meghirdetett kormánypolitikának megfelelően fokozatos átmenetet képzelt el, amelynek első lépcsőjeként a meglévő hivatásos állomány a szolgálati viszonya meghagyásával, de bizonyos jogai korlátozása mellett kvázi civilként dolgozna tovább. Ha pedig foglalkoztatásuk megszűnik a minisztériumban, helyükre csak munkaviszonyban foglalkoztatott személy kerülhet.

Ennek megvalósítására 1990. június 26-án kiadta az állományviszony rendezéséről szóló 51/1990. BM utasítást, amelynek lényege, hogy a minisztériumban dolgozó hivatásos állományú megtarthatta jogállását, rendfokozatát, sőt előléptetésre is jogosult volt, illetményét a hivatásos jogviszonya alapján kapta, azonban hivatali működése során nem használhatta a rendfokozatát, egyenruhát nem viselhetett, a szolgálati fegyvereit és szolgálati igazolványát le kellett adnia. Aki ezt nem fogadta el, azt áthelyezték az állománya szerinti rendvédelmi szervhez, vagy megszüntették a szolgálati viszonyát. Erre kevés esetben került sor, a minisztériumban dolgozó hivatásosok többsége vállalta az úgynevezett kettős jogállású foglalkoztatást. Ezt a rendező elvet a személyzeti szakzsargon „kihalásos” jogviszonyváltásként ismeri, de az ilyen megoldások szinte sohasem értek el a „kihalásig”.

A BM utasítás természetesen nemcsak a központi apparátusban dolgozó hivatásosokat érintette, hanem minden a miniszter irányítása alá tartozó, rendvédelmi szerven kívüli belügyi szervet a Gazdasági Igazgatóságtól a BM Központi Kórházig bezárólag. Mintegy 1300 hivatásos állományút érintett az intézkedés, amelyet alig egy hónap alatt 1990. július 31-éig kellett végrehajtani jelentős feladatot róva a személyügyi igazgatási szervekre. A státusz-módosítást új kinevezésként kellett megvalósítani annak nyilvánvaló politikai indokai miatt.

Az új kinevezés nemcsak a kettős jogállású hivatásosokat érintette, hanem az egyébként civil állományú vezetőket is, arra hivatkozva, hogy a miniszter az 53/1990. BM utasításával új szervezeti és működési rendről döntött, ezért a meglévő, de esetenként nevet váltó szervezeti egységek vezetőit is újra ki kellett nevezni. Még ebben az időszakban megtörtént az új szolgálati és munkáltatói igazolványok bevezetése a teljes belügyi szférában, amely már technikailag is más minőséget képviselt a korábbihoz képest.

Az 1990 decemberében hivatalba lépő Boross Péter miniszter egy sokat vitatott lépéssel lezárta a civilesítés folyamatát a BM-ben. 1991. május 3-án kiadta a 14/1991. BM utasítást, amelynek jogi tartalma, megoldása alkotmányos és közjogi szempontból erősen vitatható volt, utólag kimondható, hogy semmiképpen nem felelt meg ezen követelményeknek. Ehhez tudni kell, hogy akkor már az utasításos szabályozás nem tartalmazhatott munkavállaló jogait érintő, jogot, kötelezettséget megállapító rendelkezést.¹² A 14/1991. BM utasítás tulajdonképpen csak egy feladatterv kiadásáról szólt, amelynek célja szervezet- és szabályozás-korszerűsítés volt, valamint a foglalkoztatottak egységes átállítása az államigazgatási dolgozókra vonatkozó bérrendszerre. Ennek örve alatt az utasítás mellékleteként kiadott feladatterv rendelkezett a minisztériumban és háttérintézményeinél dolgozó hivatásosok

¹² Az Alkotmánybíróság az 1998. október 23-a előtti utasításos szabályozás alkotmányosságát nem érintette, de az azt követően kiadottak tekintetében már kizárták az utasítás jogmegállapító szerepét.

jogviszonyának megszüntetéséről, munkaviszonyba történő kinevezésükről vagy elbocsátásukról. Személyzeti igazgatási szempontból ezt úgy kívánták megoldani, hogy kikerülve az átszervezés címén történő jogviszony-megszüntetéssel járó jelentősebb összegű leszerelési segély (végkielégítés) kifizetését – csak annak a továbbfoglalkoztatását biztosították, aki a mai terminológia szerint lemondással, saját maga kezdeményezte a jogviszonya megszüntetését.¹³ Aki rendelkezett a szolgálati nyugdíjjogosultság feltételeivel, azt nyugállományba helyezték, de a továbbfoglalkoztatás feltételül szabták, hogy a részére megállapított nyugdíjat nem veszi fel. E feltétel tarthatatlanságával akkor szembesült a minisztérium vezetése, amikor az így nyugállományba helyezett dolgozó lebetegedett, keresőképtelenné vált. Az érintett sem nyugdíjat, sem táppénzt nem kaphatott erre az időszakra, ellátás nélkül maradt. Először egy háttérintézménynél dolgozó vezető beosztású személyről derült ki, hogy mégis felveszi a nyugdíját. A jogviszonyát megszüntették, de az emiatt indult munkaügyi perben a bíróság jogellenesnek mondta ki a feltétel alkalmazását, visszahelyezte a munkakörébe.

Mivel a kikényszerített jogviszonyváltást még 1991-ben végrehajtották, a hivatásos szolgálati viszony megszüntetését még nem lehetett bíróság előtt vitatni. Később pedig a bírói út megnyílását követően már köztisztviselővé váló volt hivatásosok, alapvetően egzisztenciális okból, de a bíróság joghatóságának kezdő idejével kapcsolatos jogértelmezési viták miatt is, már nem szorgalmazták a döntés utólagos felülvizsgálatát.

Személyzetpolitikai és személyzeti igazgatási szempontból az 1992-es év is jelentős változást hozott a minisztérium szerveinél, az év második felében megtörtént a köztisztviselői jogviszonyba történő átsorolás, amelyet az érintett állomány is pozitívan fogadott, és nemcsak az azzal járó nem túl nagy illetményfejlesztés miatt, hanem a foglalkoztatás biztonságának erősödése, valamint az új jogállás társadalmi státuszának várható elismerése miatt is. Szubjektív megítélésnek mondható a szerző állítása, de 1992 és 1994 között összességében egy igen motivált személyi állomány jellemezte a Belügyminisztérium központi igazgatását, amihez hozzájárult az is, hogy ebben az időszakban az állomány premizálása, jutalmazása addig soha nem tapasztalt mértékű volt.

A köztisztviselői jogállás bevezetésével párhuzamosan megkezdődött a nem hivatali működésű, alapvetően kiszolgáló háttérintézmények, valamint a rendvédelmi szervek korábbi polgári alkalmazottjainak közalkalmazotti átsorolása.

Belügyi ágazati szinten 1993 első félévében befejeződött a kormányzati személyzetpolitikai céloknak megfelelően mind a szervezeti és irányítási struktúra, mind a foglalkoztatási viszonyok átalakítása. Ezt követően, különösen Boross Péter belügyminiszter távozása után lényegesebb változás már nem történt.

Horváth Balázs minisztersége idején néhány hivatásos állományú nem civilesítettként is dolgozhatott a minisztériumban a rendészeti szakterületen, vezényeltként, a küldő szervek állományából „kikölcsönözve”. Boross Péter ezt annyiban módosította, hogy a rendészeti területen levő státuszok egy részét hivatásos státusznak minősítette, azonban az azt betöltő hivatásos továbbra is vezényelt volt. A változás létszámban is megmutatkozott, mert egyre több hivatásos munkakör létesült a minisztériumban a rendészeti szakterület felértékelődése és bővülése miatt.

¹³ Tudni kell ehhez, hogy az akkori szabályozás még nem ismerte a hivatásos állományból más jogviszonyba történő áthelyezés jogintézményét.

Az 1994-es kormányváltáskor az új miniszter, Kuncze Gábor egy összeszokott, szakmailag felkészült és potens állományt vehetett át. Személyzetpolitikai szempontból a központi igazgatást érintő változások, a létszámszármazást és a kilátásba helyezett létszámcsoökkentést leszámítva, már nem kerültek terítékre 1994 végéig. Ugyanakkor a civilizációs szelleme tovább élt, csak most a rendvédelmi szervezetet célozta meg. Az új vezetés a rendőrség militáns jellegének csökkentése szándékával felvetette a hivatásos állományú munkakörök felülvizsgálatát, az olyan munkakörök civilizációját a rendvédelmi szervezetnél, amelyek nem kívánják meg a hivatásos szaktudást és elkötelezettséget. A terv ágazati szinten elég nagy ellenállásba ütközött, és a későbbi végrehajtását is csak kisebb sikerek követték.

A rendszerváltást megelőzően és azt követően is a minisztériumi személyzeti igazgatás tevékenysége alapvetően kettős irányú volt.¹⁴ Egyfelől ellátta a minisztérium központi hivatali szervei dolgozóinak és az irányított szervezetek miniszteri munkáltatói hatáskörbe tartozó vezetőinek személyzeti ügyintézését, másfelől a szakterülete szerint az egész ágazatra kiterjedően ellátott irányítói, felügyeleti és ellenőrzési feladatokat, nem utolsósorban pedig központosított igazgatási feladatokat, mint például a teljes állományra vonatkozó személyi nyilvántartások vezetése, munkáltatói intézkedések archiválása vagy éppen a teljes ágazat ellátása szolgálati és munkáltatói igazolvánnyal.

Feladata volt a szakterülethez tartozó jogszabályok, miniszteri utasítások előkészítése, illetve a joganyaggal kapcsolatos értelmezési kérdésekben történő állásfoglalás is. A felsorolás nem teljes körű, talán egyet még érdemes kiemelni. Ez az éves személyügyi jelentés előkészítése, amely a teljes belügyi ágazat létszámviszonyainak alakulását, a fluktuációt, a személyi összetétel kor, nem, végzettség szerinti elemzését is tartalmazta.

A korábbi BM IV. (személyügyi) Főcsoportfőnökség bázisán és feladatrendszere alapján 1990 májusától felállt Személyzeti és Munkaügyi Főosztály négy osztályt foglalt magában. A Személyzeti és Munkaügyi Osztály tevékenysége lefedte a személyügyi ügyintézés teljes spektrumát, a nyilvántartási és igazgatási funkciót, valamint a miniszteri elismerésekhez kapcsolódó feladatokat és rendezvényszervezést. A Szervezési Osztály végezte a korábbi „M” és Szervezési Csoportfőnökségtől megörökölt szervezetfejlesztéssel és státuszgazdálkodással kapcsolatos feladatokat és a mindezek alapokmányának, az úgynevezett állománytáblának a kezelését és archiválását.

A Fegyelmi Osztály a korábbi önálló BM Fegyelmi Osztály leszűkített feladatkörét átvevé végzete a központi apparátusban felmerült fegyelmi ügyek vizsgálatát, illetve lefolytatta a miniszter hatáskörébe tartozó vezetőkkal szembeni vagy a miniszter hatáskörébe vont fegyelmi eljárásokat, és eljárta a másodfokon miniszteri hatáskörbe tartozó ügyekben. Emellett ellátta a fegyelmi szakterület irányítását és a fegyelmi helyzet elemzését ágazati szinten.

A vezetővel szembeni felelősség érvényesítése elég következetes volt Boross Péter belügyministersége idején. Ebben a tekintetben egy-egy országos parancsnok vagy hivatalt vezető, háttérintézmény igazgatója sem volt kivétel, és a minisztérium egyik főosztályvezetője is csak azzal került el a fegyelmi elbocsátást, hogy még az eljárás lezárása előtt jogviszonyáról lemondva távozott. Utólag megállapítható, hogy a felső és középszintű fegyelmi ügyek szinte kizárólag gazdálkodási szabálytalanságok és visszaélések vagy azok felfedezésének elmulasztása miatt keletkeztek. Nem kétséges, hogy ebben a tekin-

¹⁴ Ez a kettős feladatrendszer a rendszerváltást követő teljes időszakban, jelenleg is érvényesül, legfeljebb az aktuális miniszteri vezetés szempontjai szerint változó hangsúllyal.

tetben a rendszerváltással járó szabályozási hiányosságok és költségvetési fegyelem hiánya¹⁵ a Belügyminisztériumot sem hagyta érintetlenül, ráadásul a szakapparátus sem volt teljesen felkészülve az „új” feladatokra. Így volt lehetséges, hogy a minisztérium is érintetté vált az úgynevezett Lupis-botrányban, de lehetne más példákat hozni, ha a személyiségi jogok tiszteletben tartása ebben nem korlátozna.

Személyzeti politika körében lehet értelmezni a minisztérium személyügyi szervénél a rendszerváltással egyidejűleg megindult úgynevezett rehabilitációs eljárásokat, azaz az 1948 után a minisztérium szerveitől politikai okból elbocsátottak „munkáltatói” rehabilitációját. Az érintettek többsége az 1956 és 1958 között kampányszerűen elbocsátott több ezer egykori BM-alkalmazott és hivatásos állományú közül került ki, de szép számmal voltak olyanok is, akiket még az 50-es évek elején bocsátottak el. A folyamat még 1989-ben indult el, amikor is az egykori BM Légoltalom két országosparancsnok-helyettese kérte az 1957-es elbocsátásuk felülvizsgálatát, majd egyre többen jelentkeztek hasonló igénnyel, amelyre reagálva döntöttek a rehabilitáció intézményesítéséről, szervezeti kereteiről, és 1990 elején kiadták 13/1990. BM utasítást¹⁶ ennek végrehajtására. A történeti hűség kedvéért: az elsők között, még 1990 márciusában rehabilitálták a BM Légoltalom vezetői mellett Kopácsi Sándor r. ezredes, Budapest 56-os rendőrőfkapitányát, Kiss István r. ezredes főkapitány-helyettest, Oszkó Gyula és Herpai Sándor r. ezredeseket, akik a BM Forradalmi Bizottságában láttak el vezető szerepet. A rehabilitációs folyamat az 1990–1994 közötti időszakban igen intenzív volt, és gyakorlatilag csak a 2000-es évek elején zárult le. Mind Horváth Balázs, mind Boross Péter igen nagy hangsúlyt fektetett és erőforrásokat biztosított az előző korszak politikai áldozatainak méltó rehabilitálására és támogatására. Ezt a feladatot a Személyügyi és Munkaügyi Főosztály Szociális és Rehabilitációs Osztálya látta el együttműködve a TIB, a POFOSZ¹⁷ és más hasonló szervezetekkel, egyenként vizsgálva, személyesen felkeresve az érintetteket. A rehabilitáció általában az elbocsátás jogcímének hatálytalánítását, a rendfokozat visszaadását, esetenként a kieső nyugdíjas szolgálati idő beigazolását, szűkebb körben a szolgálati nyugdíj utólagos megállapítást és folyósítását jelentette. Emellett ebben az időszakban évente, szükség esetén többször is szociális segélyben részesültek a rehabilitáltak. A rehabilitáció a BM 1990–1994 közötti időszakának sikertörténetei közé tartozik, több mint ezer egykori munkatárs és hozzátartozó számára jelentett elégtételt a kapott elismerés és gondoskodás.

A rendszerváltás előtti Személyügy Főcsoportfőnökség szakmai területei közül a képzés, oktatás, a tudománypolitika és közművelődés feladatai teljesen kimaradtak a Személyzeti és Munkaügyi Főosztály feladatköréből. A rendészeti képző intézmények a rendvédelmi szervek alárendeltségébe kerültek, illetve a Rendőrtiszti Főiskolával kapcsolatos irányítási feladatokat a rendészeti helyettes államtitkár látta el. Ezzel szemben megjelent egy olyan feladat, amelynek nem volt előzménye: az ágazati érdekvédelmi szervekkel folyó érdekegyeztetés koordinálása és szervezése. Erre a főosztályon belül külön titkárság működött. A Belügyi Érdekegyeztető Tanács (a továbbiakban: BÉT) munkáltatói oldalát kezdetben a miniszter vezette, de ezt a feladatot 1992-ben a mindenkori politikai államtitkára ruházta át.

¹⁵ Akkor még nem működött az Államkincstár, és a közbeszerzési szabályok, illetve az állami vagyonnal való gazdálkodás szabályai is tág teret adtak a „jogalkalmazásnak”.

¹⁶ A Belügyminisztérium személyi állományából politikai nézetük, magatartásuk miatt nem bírói ítélettel elbocsátottak ügyeinek felülvizsgálatáról szóló 13/1990. (II. 6.) BM utasítás.

¹⁷ Történelmi Igazságtételi Bizottság, Politikai Foglyok Országos Szövetsége.

A BÉT működése, magas szintű kezelése és a minisztérium vezetésének kompromisszumra törekvése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a lendületben levő szakszervezetekkel sikerült a munkabékét fenntartani ezekben az években.

A Személyzeti és Munkaügyi Főosztály nagy átlagban 53 fővel működött, és többségében a korábbi belügyi személyzeti terület állományából állt össze. Munkájuk sikere a meglévő szaktudás és kompetencia mellett köszönhető volt annak is, hogy a minisztérium vezetése részéről teljesíthető igényeket fogalmaztak meg, világos és következetes személyzetpolitikát követtek. Az 1990–1994 közötti időszakban a BM Személyzeti és Munkaügyi Főosztály állományát és vezetését a stabilitás jellemezte. A vezetői állomány tagjai: Császár Józsefné főosztályvezető, Zöld Istvánné, a Személyzeti és Munkaügyi Osztály vezetője, egyben főosztályvezető-helyettes, Nagy Attila, a Szervezési Osztály vezetője, Bognár László, a Fegyelmi Osztály vezetője és Kovács János, a Szociális és Rehabilitációs Osztály vezetője voltak.